

[Undervisningsministeren.]

ikke kunne regnes med flere uddannelsesinstitutioner. Jeg skal dertil svare, at med principbeslutningen om placering af uddannelsesinstitutionen er der ikke taget stilling til, om der skal anbringes institutioner i Sydjylland og i Sønderjylland.

Dernæst blot en enkelt bemærkning endnu vedrørende noget, som hr. Haunstrup Clemmensen gjorde opmærksom på, og som jeg synes bør siges på et tidspunkt, hvor vi træffer beslutning om placeringer, der rækker et langt stykke ud i fremtiden. Ressourcerne er ikke ubegrænsede, det gælder økonomisk, det gælder også, hvad lærerkræfter angår. Det er sagt gentagne gange. Jeg føler mig forpligtet til at gentage, at netop i problemet med lærerkræfters tilvejebringelse har vi måske en af de største vanskeligheder ved udbygning af de højere uddannelser.

Hr. Haunstrup Clemmensen gjorde i den forbindelse opmærksom på, hvor vigtigt det er med den bedste, mest rationelle studietilrettelæggelse og kapacitetsudnyttelse. Jeg er enig i dette. Jeg mener også, at man i de ændringer af studieplaner, som er sket i de senere år, er nået et stykke ad den vej, men også her er det vel rigtigt at gøre opmærksom på det, som er fremhævet i udvalgsbetænkningen, og som alle har tilsluttet sig, at en stærkere centralstyring af hele dette område vil være påkrævet — og mere påkrævet jo flere uddannelsescentre og universitetscentre vi skal i gang med at få til at fungere og tjene som uddannelsessted for mange unge.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslag nr. 1

forkastedes med 85 stemmer mod 48; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§ 1

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 2

vedtoges med 132 stemmer mod 4; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

§ 2, således ændret,
vedtoges uden afstemning.

Underændringsforslag nr. 4

forkastedes med 103 stemmer mod 26; 8 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 3

vedtoges med 100 stemmer mod 30; 8 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§ 3, således ændret, og § 4
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om uddannelsesstøtte.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 114) findes i tidenden sp. 2850, udvalgets betænkning i tillæg B sp. 1549).

Der var stillet 8 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Knud Nielsen: Som jeg oplyste under første behandling af ministerens forslag til lov om uddannelsesstøtte, var socialdemokratiet yderst skeptisk over for forslaget, og jeg sagde dengang, at en forudsætning for mit partis medvirken til en lov af denne art var,

[Knud Nielsen.]

at der blev foretaget principielle ændringer i den. Mit partis skepsis er ikke blevet mindre under udvalgsbehandlingen, og der er ikke foretaget principielle ændringer. Der er i det hele taget ikke gjort mange indrømmelser, så de positive ting er hurtigt overstået.

Til de positive ting hører, at der er blevet bevilget yderligere 20 mill. kr. som compensation for persontilskuddenes bortfald, således at det nu drejer sig om i alt 40 mill. kr. til uddannelsesfonden. Selv om det efter vore beregninger skulle have været et beløb på 67 mill. kr., er der dog tale om et fremskridt. Takken herfor skal ikke rettes til ministeren, men til de socialdemokratiske medlemmer af finansudvalget, der førte sagen igennem dér.

Ministeren kan vi takke for to indrømmelser. Den ene er, at også de aftenstuderende på Københavns dag- og aftenseminarium, der falder ind under læreruddannelsesloven af 1954, nu kommer med ind under de almindelige støtteregler. Det må betragtes som en retfærdighedshandling. Den koster i øvrigt ikke noget, men betyder naturligvis, at der bliver flere om at dele de til rådighed værende midler.

Der er endvidere grund til at takke ministeren for tilsagnet om gennemførelse af en lempeligere praksis ved studieskift. Det var især de uddannelsessøgende, der gik fra længere varende til kortere varende uddannelser, der kom i klemme ved den gamle ordning, hvor der, når betingelserne i øvrigt var opfyldt, kunne ydes fuld støtte i den normerede studietid plus 1 år. Nu lægges der hertil 2 år med statsgaranterede lån. Det finder jeg tilfredsstillende. Må jeg også her konstatere, at heller ikke det koster staten noget. Det må vel i øvrigt være mig tilladt at sige, at det synes at være karakteristisk for ministeren, at det gerne er en billig velvilje, han lægger for dagen.

Resten er negativt. Den beskedne merbevilling på 21 mill. kr. til uddannelsesfonden sættes helt i skyggen af den voldsomme forringelse af støttevilkårene, der sker ved de

helt rentefrie låns bortfald. Som illustration kan jeg nævne, at med en studiegæld på 40.000 kr., en afviklingsperiode på 20 år og en rente på 10 pct. stiger årsydelsen i forhold til de rentefrie lån med så meget som 2.698 kr. Det undrer mig, at ministeren åbenbart ikke tillægger det notat, som repræsentantskabet for ungdommens uddannelsesfond har tilstillet udvalget, større betydning. Det siges heri klart, at bevillingsforslaget for 1970-71 indebærer en nedgang i støttens værdi, og at værdiforringelsen af den forventede långivning i det kommende år langt vil overstige de 21 mill. kr.

Repræsentantskabet advarer indtrængende mod konsekvenserne af, at højtforrentede lån nu skal udgøre hovedparten af uddannelsesstøtten. Konsekvenserne heraf vil ifølge repræsentantskabet være for det første, at den allerede socialt stærkt ulige rekruttering yderligere forstærkes, og for det andet at ønsket om at formindske gældsbyrden kan føre til en forringet studiedybde og en for eksamenspræget studiegang. Jeg er enig med repræsentantskabet, i, at det vil være konsekvenserne, og jeg forstår ikke, at ministeren tør ignorere det.

Repræsentantskabet gør endvidere opmærksom på, at de studerende ikke kan udnytte fradragsretten for renter, der tilskrives i uddannelsesstiden, og derfor i virkeligheden kommer til at betale en højere rente end andre låntagere i det danske samfund, og finder det i øvrigt urimeligt, at mindrebede studerende skal betale 1 pct. mere i rente end den, som banker skal betale ved lån fra staten gennem Nationalbanken. Jeg vil gerne spørge ministeren, om han finder dette rimeligt.

Det er efter dette helt naturligt, hvis man tvivler på, at ministeren overhovedet ønsker en demokratisering af adgangen til uddannelse. Jeg tør ikke beskyldte ministeren for at være konservativ, jeg ønsker nemlig hverken at fornærme ministeren eller den konservative folketingsgruppe, men det er givet, at ministeren med dette lovforslag bidrager stærkt til at konservere og fast-

[Knud Nielsen.]

fryse de nuværende urimeligheder med hensyn til uddannelsesmulighederne.

Da det ikke fremgår af lovforslagets bestemmelser, at sigtet er en demokratisering af adgangen til uddannelserne, har vi for søgt at få ministeren med til at indføje en formålsparagraf, som dog kunne vise ministerens gode vilje, men ikke engang denne — jeg betragter det som en hjælpende hånd — ville ministeren tage imod.

Det må endvidere anses for i allerhøjeste grad betænkeligt, at uddannelsesstøtten i takt med undervisningspligtens udvidelse falder bort for elever på 8. og 9. klassetrin. Det er specielt betænkeligt, fordi der ikke på anden måde er sikret dem en betryggende støtte.

Vi har fået oplyst, at der i loven om børne- og ungdomsforsorg er hjemmel til i særlige trangstiltælde at yde støtte til hjemmenes udgifter for børn under 18 år, og ministeren mener øjensynlig, at dette må være tilstrækkeligt, idet man blot kan forøge allerede hjemlede bevillinger. Jeg vil gerne spørge undervisningsministeren, om der foreligger noget tilsagn fra socialministeren og finansministeren om øgede bevillinger til dette formål. Det er en yderst alvorlig sag, fordi det netop, så længe vi bevarer realafdelingen, er ved overgangen fra 7. til 8. klasse, børnene og deres forældre stilles i den første valgsituation med hensyn til uddannelse. Det valg, der her træffes, skulle meget nødig afgøres ud fra hensynet til dårlige økonomiske forhold i hjemmet.

Med hensyn til det administrationsapparat, der opbygges omkring uddannelsesstøtten, ser jeg mig også nødsaget til at udtrykke visse betænkeligheder. Det mest betænkelige ved ordningen er naturligvis, at undervisningsministeren med den indstilling, hele dette såkaldte reformforslag er udtryk for, får den altafgørende indflydelse på opbygningen og administrationen af uddannelsesstøtten. Vi ville ikke have næret en sådan betænkelighed, hvis udbygningstakten havde været fastsat i loven, og hvis ministeren havde haft en mere positiv indstilling til demokratiseringsbestrebelserne på uddannelsesområdet. Hertil kommer, at administrationen bliver dyrere til trods for anvendelse af EDB, men det har ikke været muligt at få fastslået de nøjagtige omkost-

ningsforøgelser, da visse honorarspørgsmål er uafklaret. Tilbage står som hovedindtrykket forringede støttevilkår, men dyrere administration. Der er ingen penge i dette forslag, og jeg synes også jeg må sige, at jeg kan heller ikke finde nogen god vilje i forslaget.

Som sagt ved tidligere lejligheder går socialdemokratiet ind for fuld stipendiestøtte for samtlige uddannelsessøgende som endemål. Hertil kræves mange penge. Vi har derfor understreget ønskeligheden af en grundig undersøgelse af mulighederne for andre former for finansiering af uddannelsesstøtten end skattefinansiering.

SF er inde på samme tanke og stiller et konkret forslag om, at erhvervsvirksomheder skal erlægge en årlig afgift på 1.000 kr. for hver ansat med akademisk uddannelse. Man kan spørge om, hvorfor det kun er for akademisk arbejdskraft, denne afgift skal betales. Det offentlige betaler dog uddannelse for mange andre end akademikere. Forslaget er næppe tilstrækkelig gennemtænkt, men det kan i hvert fald tjene til at konkretisere diskussionen.

Mit parti — det vil jeg gerne understrege — har ikke taget stilling til en uddannelsesafgift. Den finansieringsordning, man eventuelt finder frem til, må naturligvis bygge på resultaterne af den undersøgelse, der bør foretages. Men gennemfører man en uddannelsesafgift, forekommer det mig rimeligt, at den erlægges af alle, der beskæftiger fremmed arbejdskraft, og at provenuet benyttes til finansiering af uddannelsesstøtte til alle uddannelsessøgende uanset uddannelsens art. Det er næppe heller klogt at lægge sig fast med hensyn til afgiftens størrelse. Man kunne måske overveje en differentieret og variabel afgift, der samtidig kunne benyttes som en slags reguleringsmekanisme ved rekrutteringen af forskellig slags arbejdskraft.

Jeg erkender blankt, at disse tanker er helt uafklarede, og at de kun kan afklares gennem den ønskede undersøgelse. Jeg vil derfor opfordre undervisningsministeren til at give et fast tilsagn om, at der snarest vil blive nedsat et hurtigt arbejdende udvalg eller en kommission, der i løbet af f. eks. et års tid kunne afgive en betænkning om mulighederne for en sådan finansieringsordning.

[Knud Nielsen.]

Socialdemokratiet vil ved afstemningen om SF's ændringsforslag undlade at stemme, og til nærmere drøftelse i udvalget og med ministeren af forslaget om en supplerende finansieringsordning for uddannelsesstøtten skal jeg anmode om fornyet udvalgsbehandling mellem anden og tredje behandling.

Mit parti vil i øvrigt undlade at stemme ved tredje behandling.

Knud Bro: Jeg skal ikke tærskle langhalm på denne sag, men understrege, at sigtet med loven er så hurtigt som muligt at sikre en støtteordning, der i rimeligt omfang dækker de uddannelsessøgendes nødvendige leveomkostninger.

Man kan selvfølgelig kritisere, at der i vort forslag er lån, og man kan kritisere, at der er rente på lånene efter studietidens ophør, og man kan sige, at man vil doble op og give mere. Således er alt jo ved det gamle.

For en ordens skyld skal jeg dog til bemærkningerne fra mindretallet i betænkningen om, at lovforslaget i visse henseender indebærer en direkte forringelse af de hidtidige støttemuligheder, sige i al beskedenhed, at støtten er fordoblet siden 1967-68, altså det sidste år under den socialdemokratiske regering. Nok er jeg enig med hr. Knud Nielsen i, at man kan og bør stille større krav til denne regering end til den forrige. Men selv folk med så stor tillid til vor formåen, som hr. Knud Nielsen øjensynlig har, må indstille sig på, at vi ikke kan udrette mirakler. Der er en økonomisk sammenhæng. Jeg skal ikke repetere debatten fra forleden, men blot nævne, at den handlede om nødvendigheden af en økonomisk stramning. Regeringen forsøger således både at føre pengepolitik, indkomstpøolitik og finanspolitik — herunder også udgiftspolitik. Oppositionen fører i denne sag politik, slet og ret politik.

Jeg skal nævne nogle enkelte af de forbedringer, som udvalgsarbejdet har medført i lovforslaget. Jeg synes, det er en god idé, at ministeren agter at udsende en vejledning med hensyn til de støttemuligheder, der foreligger for unge eller ikke-unge, som ønsker at uddanne sig, og jeg skal sige til ministeren, at det gerne må blive en brochure, som

er affattet på dansk og oven i købet et forståeligt dansk.

Jeg lægger også vægt på, at man undersøger mulighederne for en finansiering af uddannelsen ad anden vej end skatterne. Jeg mener, det er rimeligt, som ministeren har lovet, at man vil administrere lempeligere ved studieskift. Endelig vil jeg understrege, at den tid, der medgår til relevant organisationsarbejde, naturligvis må fratrækkes, sådan at man ikke økonomisk ødelægger sine muligheder for at gennemføre et studium, fordi man påtager sig et sådant arbejde for sine medstuderende.

Jeg har i øvrigt hæftet mig ved, at ansvarlige studenterkredse er begyndt at få den indstilling, at da man ikke kan få det hele på én gang, skal man til at diskutere, hvorledes man skal bruge de midler, som det er muligt at skaffe. Jeg har glædet mig over at se, at man i høj grad vil være med til at give midlerne i flaskehalsene, altså tidligt i uddannelsen, dér, hvor folk ikke rigtig kommer igennem, fordi de er ængstelige for den økonomiske mulighed for at gennemføre uddannelsen. Der er noget solidaritet i dette synspunkt. Må jeg ikke sige, at lån er også en form for solidaritet, idet nemlig de, som opnår de bedste uddannelser og dermed også de højeste lønninger, viser en solidaritet ved at betale noget tilbage, som så kan anvendes til de andre, som også skulle have en uddannelse.

Sluttelig minder jeg ministeren om, at vi har en aftale om, at vi skal gøre noget alvorligt for at finde ud af — i højere grad end vi allerede har fundet ud af det — hvorfor de sociale barrierer opstår, og hvad der ligger i dem mere end det økonomiske.

Enggaard: Der er ikke sket de helt afgørende ændringer i dette lovforslag under udvalgsarbejdet. Drøftelserne har i et betydeligt omfang været helliget spørgsmål om almindelig studievejledning, de administrative forhold osv.

Jeg skal i anledning af, at spørgsmålet om studievejledning er draget frem både i betænkningen og også nu i debatten, sige, at jeg tror, der kan gøres en hel del med relativt små anstrengelser og med virkning, sådan at en række af de studerende, der i dag oftest spilder et år eller to i begyndelsen

[Enggaard.]

af deres studium, fordi de er kommet ind i et forkert spor, i tide kunne retledes og derigennem hurtigere og bedre for dem selv og samfundet komme til et resultat med deres studier.

Jeg vil nævne som resultat af en observation, jeg har gjort på adskillige skoler, herunder gymnasier, at jeg tror, det for praktisk taget ingen penge kunne lade sig gøre at have stående et brugt sæt lærebøger for de fleste af de almindelige uddannelser på skolens bibliotek. De steder, hvor jeg har kigget på hylderne, har jeg aldrig fundet dem. De kan fås for næsten ingen penge antikvarisk, fordi der ret ofte kommer nye udgaver og de gamle derefter er ubrugelige. Jeg ved for mit eget vedkommende, at hvis jeg i sin tid havde haft mulighed for på det lokale skolebibliotek at sætte mig ind i, hvad de almindeligste lærebøger på de forskellige studieretninger drejede sig om, ville jeg have haft en væsentlig bedre vejledning i, hvilket studievalg jeg skulle træffe, og jeg tror, at andre må have det på samme måde. Det behøver altså ikke alene at dreje sig om store forestillinger med foredrag og studievejledninger og andre ting, hvis effektivitet er omtvivlet; små midler kan også anvendes med rigtigt resultat efter min opfattelse.

Fra venstres side er vi tilfreds med, at man fastholder hovedprincipperne for støtens opdeling, sådan som de er angivet i lovforslaget. Det er tanken i de kommende år at udbygge støtten med øgede midler i takt med de muligheder, som økonomien giver. Jeg tror, udvalgsarbejdet har været nyttigt, fordi man har fået belyst en række problemer, sådan som det også fremgår af betænkningen, som jeg ikke skal bruge tiden til at gentage her, men henviser til.

Ud over de ting, som er omtalt i betænkningen, føler jeg trang til at drage et par problemer frem, som der ikke rigtig er fundet en løsning på endnu, men som vi fra venstres side gerne ser løst i den kommende tid.

Det er fortsat et problem, at midler fra ungdommens uddannelsesstøtte er B-indkomst i skattemæssig henseende. Det har betydning for gifte studerende og rejser i det hele taget en række problemer, som vel må klares af i forståelse med de myndigheder, som fastsætter skattereglerne. Navnlig

hvis man sammenholder en sådan gift students økonomiske vilkår med dem, der ville være gældende for en ugift mor eller en ugift mandlig studerende, som har bidragspligt over for et barn, er forskellene åbenbare. Jeg henviser her til Berlingske Aftenavis, som sidste lørdag bragte en række oplysninger om de skævheder, der forekommer, når man sammenligner et studerende par, som gifter sig og får børn, og ugifte, studerende forældre på den anden side. Den økonomiske favorisering, som her forekommer til fordel for ugifte forsørgere af begge køn, er efter min opfattelse ikke rigtig holdbar. Jeg vil gerne henstille til ministeren, at man i den kommende tid finder en løsning på disse to problemer.

Med hensyn til de ændringsforslag, som er stillet i betænkningen, vil jeg anbefale at stemme for det ændringsforslag, som er stillet af ministeren, og at stemme imod de af hr. Morten Lange stillede mindretalsforslag, som jo er ret så vidtgående.

Det ændringsforslag, som hr. Morten Lange stiller, om, at en generel støtteordning skal være indført i 1980, er en vidtgående økonomisk beslutning, som ingen andre end et mindre oppositionsparti uden udsigt til eller forhåbning om regeringsansvar kan indlade sig på.

Det forslag, som vedrører en særlig skat på akademikere, en skat på 1.000 kr. pr. akademiker, er nok en smule mer uovervejet endda. Jeg vil rejse spørgsmålet om, hvad man skulle gøre, hvis der skulle være lighed med hensyn til også andre uddannelsesstyper, faglærte f. eks., som har modtaget støtte under deres uddannelse fra ungdommens uddannelsesfond. Et andet spørgsmål er, hvad en sådan ordning indebærer af byrder for erhvervslivet, og om de fordeles rimeligt. Derfor tror jeg, det nok er på et meget tidligt stadium, denne tanke er fremsat i form af et ændringsforslag til et lovforslag her i dette høje ting. Vi kan fra venstres side af de årsager, jeg her har nævnt, ikke medvirke til det ændringsforslag, som hr. Morten Lange her har stillet.

Valbak: Efter lovforslagets § 12 bemyndiges undervisningsministeren til at iværksætte en etapevis gennemførelse af en generel støtteordning, der sigter mod ved stipendier og ved lån i rimeligt omfang at dække

[Valbak.]

den uddannelsessøgendes nødvendige leveomkostninger. Jeg kan derfor ikke give det socialdemokratiske mindretal ret i, at der ikke opstilles det mål at sikre fuld uddannelsesstøtte, sådan som det er omtalt i betænkningen, for så vidt som fuld uddannelsesstøtte må defineres som en støtte, der dækker den uddannelsessøgendes leveomkostninger. Nu forstår jeg vel, at der med fuld uddannelsesstøtte menes fuld stipendiestøtte, i hvert fald hvis jeg skal tage efter, hvad den socialdemokratiske ordfører har sagt her i dag, og så er det selvfølgelig rigtigt, at lovforslaget ikke sigter herimod.

Allerede ved første behandling gav jeg udtryk for, at jeg for så vidt personlig ikke er i tvivl om, at vi engang ad åre ender derhenne, at vi betragter udgifter til uddannelse som en investeringsudgift og som følge deraf også går over til fuld stipendiestøtte. Men hvad enten man mener det ene eller det andet, må man realistisk bedømme situationen af finansielle og andre grunde derhen, at programerklæringer om fuld stipendiestøtte for nærværende ikke har praktisk betydning. Af den socialdemokratiske mindretals-udtalelse forstår jeg, at man for så vidt er enig i denne sidste vurdering.

Jeg var under første behandling inde på en række grunde, som kan fremføres for, at vi i hvert fald ikke i dag giver slip på lånemidlet, dels studieforholdene, dels dette, at man i en tid med begrænsede midler ved lånemetoden får en del af støttemidlerne ud som støtte flere gange, hvorved større summer bliver stillet til rådighed. Det er mit partis opfattelse, at man under de nuværende studieforhold må tage både låne- og stipendievejen i anvendelse. Mit parti ser sig derfor ikke i stand til i dag at stemme for forslaget om at fjerne lånemuligheden. Konsekvensen af at vedtage SF's ændringsforslag herom ville desuden være en øjeblikkelig og betydelig nedgang i de samlede midler, som er til rådighed.

SF foreslår ganske vist en virksomhedsafgift på 1.000 kr. om året for hver akademisk medarbejder, men et sådant forslag ser vi os nu ikke i stand til at springe ud i sådan med bind for øjnene. Der vil jo være tale om en så afgørende og konsekvensfyldt nydannelse, at en forudgående undersøgelse er helt

nødvendig, inden vi skulle gå hen og beslutte os for en ordning i retning af den foreslåede.

Såvel flertallet som det socialdemokratiske mindretal er netop på det punkt enige om, at spørgsmålet om at finansiere uddannelsesstøtten ad andre veje end ad skattevejen bør tages op til en nærmere undersøgelse. Jeg håber, at ministeren senere vil sige noget om sin stilling til dette ønske.

Det socialdemokratiske mindretal peger på risikoen for, at nogle grupper, der hidtil har hørt under videregående uddannelse med hensyn til støttevilkår, nu får en forringet stilling, fordi de i fremtiden henhører under elevuddannelserne. Jeg har indtryk af, at det, der her er peget på, i nogle tilfælde kan være rigtigt, så også jeg ser meget gerne, at sådanne tilfælde løses på en rimelig måde, f. eks. ad administrativ vej, sådan som det er henstillet af det socialdemokratiske mindretal.

Flere forudgående ordførere har talt om emnet studieskift, og jeg kan kun her slutte mig til de udtalelser, der er faldet herom. Også vi er tilfreds med ministerens tilsagn om lempelse på dette område.

Jeg har ved tidligere lejligheder sagt, at lovforslaget aktuelt betegner en beskeden tilnærmelse til de støtteprincipper, som blev foreslået af von Eyben-udvalget, men vedtagelse af lovforslaget vil dog betyde, at der inden for lovens rammer kan ske en udfyldning i overensstemmelse med disse principper, og jeg håber naturligvis som alle, at det vil ske i accelererende takt. Som før antydet er jeg for så vidt ikke i tvivl om, at vi, inden denne lov er slidt op, kommer til at se på, hvor langt ud over lovens rammer sigtet næste gang kan og bør indstilles.

Jeg har vist allerede sagt og begrundet, at vi ikke kan stemme for SF's ændringsforslag, men må anbefale, at forslaget overgår til tredje behandling med vedtagelse af det af ministeren stillede ændringsforslag.

Morten Lange: Om det forrige forslag, vi behandlede her, kunne jeg med rette sige, at vi under udvalgsbehandlingen havde nået resultater; denne udvalgsbehandling har selvfølgelig været interessant — det er altid interessant at beskæftige sig med problemer omkring uddannelsesstøtten — men bortset

[Morten Lange.]

fra den intellektuelle fornøjelse, man kan have af det, har det så sandelig været en erkendvandrings.

Nu har vi igennem lang tid ventet på von Eyben-udvalgets berømmelige betænkning, for når den engang kom, så skulle solen stå op og skinne, og så skulle der gøres et eller andet betydeligt. Det eneste, der er kommet ud af von Eyben-udvalgets betænkning, er altså en ny administrativ tilrettelæggelse af uddannelsesstøtten. Penge er der ingen af i loven, fremskridt i det hele taget er der ingen af. Der kan konstateres helt præcise tilbageskridt, hvad angår lånemulighederne. Kort sagt, der er ikke noget som helst i dette lovforslag, som giver anledning til at takke ministeren for, at nu har vi igen taget et skridt fremad, hvad angår uddannelsesstøtten.

Derfor har jeg på mit partis vegne stillet nogle ændringsforslag, ikke i det håb at få dem vedtaget, men fordi jeg gerne vil fastslå en række principper.

Det ene princip er, at jeg mener, vi lige så godt én gang for alle kan gøre os fri af låneillusionen. Nu er det ganske vist en langsom takt, vi ekspanderer i i øjeblikket, men målt i kroner og øre vil med stigningen i antallet af uddannelsessøgende og stigning i pristallet og meget andet det beløb, der årligt anvendes, være i stærk stigning, mens det beløb, som kommer tilbage fra lån, vil være en forsvindende ringe sum. Lånene er kun at regne som en moralsk foranstaltning, og de virker efter min opfattelse i langt højere grad afskrækkende på dem, der skal tage dem, end de kan forventes at være moralsk trøstende for befolkningen i øvrigt. Derfor har jeg ment det rigtigt at foreslå, at vi simpelt hen går over til en ren stipendieordning. Det vil naturligvis ikke på nogen måde formindske det beløb, som vil være at stille til rådighed; det er som bekendt ikke lovbundet, det kan vi regulere, når loven er gennemført.

Der er fra alle sider sagt mere eller mindre vage ord om, at lovens konstruktion er sådan, at den på et eller andet tidspunkt skulle nå frem til noget, som man med rimelighed kan kalde fuld uddannelsesstøtte. Det bliver efter den takt, vi bevæger os i, engang i år 2012, eller på et andet fjernt tidspunkt. Over for det har jeg ment, at det var

nødvendigt at sætte et tidspunkt, der lå væsentligt tidligere. Jeg har fået at vide, at 1980 er inderlig urealistisk. Jeg vil sige det på den måde, at en så stor reform kræver rimeligvis en 10-årig indkøringsperiode, men vi må sætte en målsætning op omtrent af den størrelsesorden. Hvis nogen vil ændre det til 15 år, så er vi til at snakke med, men det skal i hvert fald være sådan, at vi kan se, der sker fremskridt. Jeg er altså ikke tilfreds med at have et perspektiv, der hedder år 2012, når det drejer sig om noget så virkelighedsnært som uddannelsesstøtten. Derfor mener jeg, at mit ændringsforslag til § 12 er forholdsvis beskedent og rimeligt formuleret og skulle kunne antages af regeringen. Jeg har ikke gjort mig nogen forhåbninger om det, men man kan jo altid nævne, at det burde være sådan.

Endelig har jeg ment det rigtigt at føre et nyt princip ind i loven, nemlig en afgift på benyttelse af det mest højtuddannede personale, en virksomhedsafgift. Man kan diskutere, om den afgrænsning, jeg har foreslået, er den rigtige. Den er forholdsvis velovervejet, idet det drejer sig om en gruppe af uddannede, som har kostet samfundet mest, og som man derfor mest rimeligt kan kræve en afgift af. Samtidig har det været nødvendigt i den anden ende at skære en hel del af de uddannede fra, hvor virksomhederne på den ene eller den anden måde har betalt et eller andet. Jeg tænker på lærlingeuddannelsen og på mange andre uddannelsesformer, hvor virksomhederne er impliceret i uddannelsesforløbet på et tidligere tidspunkt og i hvert fald vil påstå, at de har båret en del af udgifterne.

Jeg tror, at begrænsningen er fornuftig og rimelig. Man kan altid diskutere, om 1.000 kr. er et fornuftigt beløb. Jeg vil anse, det svarer meget rimeligt til, hvad en uddannelse koster, så man derved får nogen kompensation fra de erhvervsvirksomheder, som benytter de uddannede.

Jeg synes altså, at det er et forholdsvis overskueligt og enkelt forslag, som man ville stå sig ved at vedtage. Jeg håber i hvert fald, det vil sætte en debat i gang om det spørgsmål, for jeg tror, at en udnyttelse af erhvervsvirksomhedernes almindelige behov for arbejdskraft ved at sætte den i forbindelse med uddannelsesstøtten vil være en fornuftig og rigtig ting.

[Morten Lange.]

Jeg skal dog lige gøre opmærksom på, at når jeg har koncentreret mig om de højst uddannede, så har jeg haft en anden bagtanke med det end blot det at skaffe penge i kassen og dette, at jeg synes, det var en retfærdig og rimelig handling over for de pågældende virksomheder at drage dem med ind i betalingsproblematikken. Det er også, fordi man ved at lægge en afgift af denne art og af denne størrelse på virksomhederne vil øve et mildt, behersket, beskedent, moderat, mådeholdende tryk på de ikke helt ubetydelige lønninger, som udbetales til de akademisk uddannede ansatte, og et sådant tryk synes jeg kun vil være rimeligt.

Der er altså mere end ét formål med forslaget, og det er efter min opfattelse så enkelt, at man ikke behøver en større kommissionsundersøgelse for at søsætte det. Men såsom man jo skal være lykkelig, hvis ens ideer kan leve videre også uden at blive vedtaget, så skal jeg naturligvis også stemme i med de opfordringer, der har været til ministeren om, at vi — såfremt dette forslag ikke går igennem denne gang — får igangsat en hurtig undersøgelse af, hvorledes virksomhederne på rimelig måde kan bidrage i forhold til det antal højt uddannede eller uddannede i det hele taget, som de benytter i deres produktion.

Jeg kan allerede på dette sørgelige tidspunkt sige, at hvis ikke de ændringsforslag, socialistisk folkeparti har stillet, bliver vedtaget — og det har jeg ikke rigtig hørt noget der tydede på — så vil socialistisk folkeparti ved tredje behandling — i modstrid med, hvad vi har gjort ved samtlige tidligere forslag vedrørende ungdommens uddannelsesfond — stemme imod lovforslaget. Det er ikke på noget punkt noget fremskridt. Når man ser på det med den sædvanlige omhyggelige rigsdagslup, er det endog et tilbageskridt, og derfor ville det være godt, hvis det blev forkastet, så vi kunne komme i gang med en ny lovgivning efter nye og rimelige principper og ikke blot en lovgivning, som giver os en ny administrationsordning uden at give mere uddannelsesstøtte.

Kjær Rasmussen: Med sit forslag til lov om uddannelsesstøtte får undervisningsministeren nu vedtaget nogle nye principper for støtten. Hovedvægten lægges på låntag-

ning, et princip, som vi allerede under første behandling tog kraftigt afstand fra, idet vi påviste, at denne fremgangsmåde ikke ville komme til at betyde nogen demokrativering af uddannelserne.

Vi har nu haft ungdommens uddannelsesfond i adskillige år, men hvad er der sket? Der er såmænd blot sket det, at antallet af arbejderbørn under højere uddannelse er vokset fra 8 pct. til 10 pct. Det er jo et latterligt lavt tal, når man tager arbejderbefolkningens procentvise andel af den samlede befolkning i betragtning.

Folketingsflertallet bør betænke, inden det vedtager ministerens forslag, at når man skubber vægten over på lån, så vil belastningen blive forøget væsentligt på grund af det høje renteniveau. Flertallet bør betænke, at regeringen overvejer bortfald af fradragsretten for renter af privat gæld, hvilket også vil ramme de uddannelsessøgende hårdt. Flertallet bør betænke, at unge under uddannelse ikke får kompensation for momsforhøjelsen. Det gør derimod de skattefri millionærer med børn. Unge under uddannelse, der tit lever på eller måske endda under et eksistensminimum, skal gennem momsforhøjelsen være med til at betale arbejdsgivertilskuddet. Flertallet bør endelig tænke på, at de foreslåede huslejestigninger vil ramme de unge under uddannelse særlig hårdt.

Men disse kendsgerninger springer flertallet altså blot over. Regeringens manglende vilje til demokratisering af uddannelserne lader sig ikke skjule mere, og den lader sig specielt ikke skjule på baggrund af, at DSF har krævet i en kongresbeslutning, at de til rådighed værende midler fordeles på en anden måde, nemlig sådan at de bliver placeret hos de grupper, hvor demokratiseringseffekten ville blive størst, og det vil sige en placering hos de grupper, som står i valgsituationerne, de grupper, som skal foretage et valg mellem f. eks. boglig eller ikke-boglig uddannelse, mellem udmeldelse eller forbliven i skolen, mellem realeksamen eller studentereksamen, mellem lærlingeuddannelse eller en stilling som ufaglært. Det er bl. a. til disse grupper, DSF har foreslået stigningen henlagt, men se, om regeringen vil. Nogle af disse grupper skal i stedet for ind under kommunerne, hvilket VS aldeles ikke anser for at være tilfredsstillende.

[Kjær Rasmussen.]

Det er i denne forbindelse værd at tænke på betænkning nr. 473 om undervisningspligtens udvidelse, hvor man på side 58 skriver:

„Man finder det derimod nødvendigt at understrege, at en udvidelse af undervisningspligten ikke må medføre, at støtteordningerne for de pågældende alderstrin bortfalder. Det må antages, at en af årsagerne til tidlig afgang fra skolen er økonomiske vanskeligheder i hjemmet.“

Som man nok kan huske, tog folketinget sidste år afstand fra forslaget om at forhøje støtten til 7.-9. klasse. Det forhold, at flere og flere alligevel gennemgår disse klasser, ændrer ikke det faktum, at delingen på dette trin, hvor den socialt skæve deling af de unge sker, bl. a. er bestemt af den øjeblikkelige økonomiske situation. Det må anses for uhyre vigtigt, at de unge og måske især deres forældre fra uddannelsesfremmede miljøer kan få en reel oplevelse af, at der er sikret økonomisk støtte til gennemførelse af en uddannelse. Man er ikke interesseret i, at man måske kan få en støtte langt ude i fremtiden. Det er ikke det, det drejer sig om. Det, man må vide, og det, man har krav på at vide, er, at man kan få støtten her og nu for nu at bruge et lidt fortærsket udtryk.

På trods af de undersøgelser, som er foretaget af von Eyben-udvalget og af de studerende, vedtager man nu alligevel her det stik modsatte. Jeg synes, vi skulle have en begrundelse for, at regeringen ikke har taget hensyn til de undersøgelser, der trods alt foreligger. Det har man ikke. Jeg kunne godt have lyst til at repetere over for ministeren og over for det flertal, som nu vil vedtage dette forslag, et uddrag af von Eyben-betænkningen. Den siger på side 142:

„En virkelig demokratisering af studietilgangen opnås naturligvis sikrest ved udelukkende at yde støtte til studiernes gennemførelse i form af stipendier. Enhver låneordning indebærer en risiko for, at studieegnede afstår fra at påbegynde studierne af frygt for vanskelighederne ved tilbagebetalingen, en frygt, der kan være berettiget, allerede fordi erfaringsmæssigt et stort antal studerende selv blandt de studieegnede af forskellige

grunde, som de ikke er herre over, ikke gennemfører studierne.“

Dette være sagt til almindelig ihukommelse for det flertal, som agter at vedtage det foreliggende forslag.

Endelig er der en enkelt ting i forslaget, som vi ikke er tilfreds med heller, det drejer sig om bemyndigelsen i § 11 til ministeren. Der får ministeren bemyndigelse til at foretage prioritering af midlerne. Hvad sker der hermed? Der sker simpelt hen det, at man fuldstændig sætter folketinget ud af spillet, og det er noget, vi absolut anser for at være foruroligende. Her i folketinget kan der dog gives udtryk for, hvordan man mener at en sådan prioritering burde være. Det vil ikke finde sted, dersom prioriteringen bliver foretaget i ministeriet.

Med hensyn til de stillede ændringsforslag er vi i stand til at stemme for nr. 1, 2, 3, 4 og 5. De harmonerer udmærket med vores forslag om fuld støtte, som hr. Morten Lange i øvrigt, dengang det blev førstebehandlet herinde, kritiserede meget hårdt, fordi vi dermed havde fortalt befolkningen, hvad fuld stipendiestøtte ville komme til at koste. Jeg kunne godt tænke mig at spørge hr. Morten Lange: hvad kommer hr. Morten Langes fulde stipendiestøtte til at koste? Mon han tør fortælle befolkningen det ved denne lejlighed? Vi andre var ikke bange for at sige, at det ville blive noget i retning af en 4-5 milliarder kr.

Med hensyn til ændringsforslag nr. 6 anser vi det for at være meget løst og meget upræcist. Hvad betyder f. eks. udtrykkene „nødvendige leveomkostninger“ og „rimeligt omfang“? Det har vi ikke rigtig kunnet hitte ud af, og derfor tager vi den stilling, at vi undlader at stemme om ændringsforslag nr. 6.

Ændringsforslag nr. 7 vedrører den før-omtalte akademikerskat til finansiering af uddannelsesstøtten. Så vidt vi kan se, vil det ændringsforslag nu forslå som en skrædder et hedt sted, og hvem er det egentlig, der kommer til at betale, når det kommer til stykket? Det gør, så vidt vi kan se, de sædvanlige. For hr. Morten Lange forestiller sig vel ikke, at vi gennem en sådan akademikerskat på erhvervslivet undgår en overvæltning? Vi tror helt givet, at denne overvæltning må komme på dette område såvel

[Kjær Rasmussen.]

som på andre områder, når man pålægger erhvervslivet en eller anden form for afgift. Det er altid forbrugerne, der kommer til at betale i den sidste ende. Virksomhederne skal som sagt nok få sig dækket ind.

Vi synes, at vores eget finansieringsforslag er meget bedre. Vi har foreslået indgreb over for skattesnyderiet, vi har foreslået en fjernelse af militærudgifterne — det vil hr. Morten Lange også være med til, det ved jeg — vi har foreslået en reduktion af afskrivningsfordelene. Det er sådanne ting, vi skal have fat i. Det, vi i virkeligheden skal have fat i, er total ændring af dette samfunds udgiftsrækkefølge. Vi må undlade at stemme vedrørende ændringsforslag nr. 7.

Nu foreslår socialdemokratiet, at der bliver nedsat et udvalg vedrørende finansieringsformerne, og hr. Knud Nielsen gentog det her i dag fra talerstolen. Om et sådant forslag er der, efter hvad vi erfarer, ikke så forfærdelig stor uenighed, og vi vil da også gerne støtte tanken om, at der bliver nedsat et sådant udvalg, for vi er næsten sikre på, at det vil finde frem til, at der må søses af de samme kilder, som vi nu har talt om i over et år. Vi håber for øvrigt, når og hvis udvalget bliver nedsat, at man vil lade både lønmodtagere og studerende være repræsenteret i undersøgelsesudvalget.

Det, man vil, er, at man nu vil indføre nogle nye principper; vi går imod disse principper, og derfor vil vi gå imod lovforslaget, når det kommer til tredje behandling.

I øvrigt må jeg sige, at vi i høj grad savner det forslag, som VS har haft liggende i udvalget, et forslag, som blev fremsat på samme tid, som ministerens lovforslag blev førstebehandlet. Vi synes, der i dette forslag er nogle meget, meget konstruktive tanker, som udvalget i alt, alt for ringe grad har turdet tage stilling til. Netop fordi man ikke vil beskæftige sig seriøst med VS' forslag, må vi bare endnu en gang konstatere den afgrund, der er mellem ideen på den ene side og virkeligheden på den anden side, mellem partiernes idéprogrammer og partiernes

arbejdsprogrammer. Det er en afgrund, som man nødvendigvis må opretholde, så længe man accepterer den nu eksisterende udgiftsfordeling i samfundet. Lige så længe man gør det, lige så længe vil man have denne kløft mellem ideen på den ene side og det, man kunne kalde for virkeligheden, på den anden.

Hanne Reintoft: Som allerede nævnt ved første behandling er der ingen progressive mennesker, bestemt heller ikke studenterne som helhed, der kan være tilfreds med det foreliggende lovforslag om uddannelsesstøtte. Man skulle have troet, at studenterne og andre uddannelsessøgendes aktive og stadig klarere og mere markerede enige understregning dels af fremgangsmåde, dels af behov kunne have fået en positiv indflydelse på VKR-partiernes udvalgsarbejde, men i stedet for ser man af betænkningen kun det sædvanlige, nemlig at regeringspartierne folkevalgte lukker af for strømninger og bevægelser i de befolkningsgrupper, hvis tarv de faktisk er sat til at varetage.

Det er gang på gang påvist, at der i vores uddannelse er stærke geografiske uligheder, og jeg forstår slet ikke, at fru Grethe Philip i dag kunne nævne, at de geografiske forskelligheder ikke betyder noget; der foreligger jo ganske klare statistikker for det modsatte. Der er også stærke sociale uligheder ensidigt klassebestemt, for kvindernes vedkommende med et særlig stærkt udsving. Det fremgår ikke på nogen måde af betænkningen, at udvalget virkelig har forsøgt at komme til bunds i disse alvorlige problemer, hvis løsning faktisk bliver nøglen til hele uddannelsesstøttens løsning, fordi den fulde og forsvarlige totalstøtte under uddannelse, som VS har talt om, først kan pålægges den arbejdende og producerende befolkning som fælles udgift den dag, adgangen til uddannelserne er helt fælles for alle befolkningslag.

Jeg har noteret mig mindretallets betænkelighed ved, at man ikke i betydelig grad øger støtten i 8.-9. skoleår og de nærmeste

[Hanne Reintoff.]

år derefter, og må stærkt støtte, at man endnu en gang tager dette op til overvejelse. Det er tydeligt dokumenteret, at det er i disse første uddannelsesår, at en del skæbnesvanger og absolut forkert frasortering foregår, og hvis man vil forandre den befolkningsmæssige fordeling på vore højere læreanstalter, er det her, man først og fremmest skal sætte ind med økonomisk, men også med pædagogisk støtte. Det burde have været et resultat af udvalgets arbejde, at man kom bort fra lånene til alt for høje renter og udelukkende baserede samfundets støtte på stipendieordninger, og vi kan støtte mindretallets forslag herom. Studenterne har jo også selv udarbejdet økonomisk overkommelige forslag om denne ting.

Samtidig med at understrege betydningen af en tidlig økonomisk støtte er der grund til igen at fremhæve to grupper, der er særlig støttetængende: for det første er der de unge, der skifter uddannelse, og dernæst de unge, der efter at have gennemført én uddannelse enten ønsker sig en anden, fordi de føler sig fejlplaceret, eller ønsker sig en supplerende eller videregående uddannelse, fordi de yderligere vil dygtiggøre sig. Samfundet svigter her, men burde jo i og for sig være interesseret i, dels at den enkelte var rigtigt placeret, dels at de unge, der magter mere uddannelse, fik lejlighed til at skaffe sig den.

Dertil kommer, som jeg før har været inde på, lærlingene, hvis støttebehov er meget stort. Jeg har tidligere harceleret over ministerens, jeg synes så urimelige udregninger af lærlingelønnens stigning, der kun tager sig stor ud, fordi reallønnen opererer med beløb nede omkring de 50-60 kr.; når den så tager en stigning på en tier om ugen, ser det selvfølgelig ud som en stor procent. Vi kan stadig ikke acceptere, at lærlingene ikke får del i merbevillingerne. Vi er enige med de store lærlingegrupper, der mener, at arbejdsgiverne skal betale væsentlig mere til den lærlinguddannelse, som dels er nødvendig for mange arbejdsgivere, og som de dels i uddannelsestiden profiterer klækkeligt af. Men samtidig må man støtte lærlingene i, at lykkes det ikke at få arbejdsgiverne til at yde denne støtte — og det er jo som bekendt en beskyttet gruppe her i landet — så må samfundet træde til. Jeg håber også,

undervisningsministeren vil være opmærksom på Faglig Ungdoms henvendelse om deres særlige beskatningsproblemer og eventuelt diskutere spørgsmålet med finansministeren.

Allerede under første behandling understregede jeg industri- og erhvervslivets behov for veluddannet ungdom og den deraf følgende forpligtelse til at støtte uddannelserne. Jeg kan derfor støtte SFs idé om virksomhedernes forpligtelse til kontant støtte til uddannelserne og kan overhovedet ikke godtage det argument, at man ikke kan pålægge arbejdsgiverne forpligtelser, fordi de bare vælter det over på priserne. Det er selvfølgelig rigtigt, at arbejdsgiverne på den ene eller den anden måde enten ved prisforøgelse eller ved at bruge deres flertal i folketinget vil søge sig dækket ind, men det er jo en stadig kamp, der foregår her, og man må da vide, især når man i tide og utide taler om kapitalismen, at også arbejdsgivere er underkastet såvel nationale som internationale markedsforhold og ikke altid kan vælte alting over på priserne. I sine stærke perioder har arbejderbevægelsen dog haft meget held til at presse arbejdsgiverne den vej.

Vi havde gerne set SFs idé suppleret med vores egen om inddragning af en del af de store samfundsskabte værdier, der høber sig op i bankerne, til gavn for almenvellet, i denne forbindelse den uddannelsessøgende ungdom, og havde jo i og for sig den tanke, der godt kunne supplere hr. Morten Langes, at de lånemuligheder, som man i det ændringsforslag, hr. Morten Lange har stillet, og som jeg vil støtte, udelukkende erstatter med stipendier, blev udvidet netop over bankernes rentemargen. Vi vil stille forslag om en ændring i bankloven med dette for øje til efteråret.

Som tidligere understreget mener vi, at der bør fremsættes en konkret plan for en udbygget uddannelsesstøtte. SF foreslår 10 år, og jeg synes nok, det er en lang periode, når man kender behovet. Et fastsat åremål er nok nødvendigt; jeg vil nødig stå og lave overbudspolitik, men mener dog, at en noget kortere frist kunne indføres.

Det bør sammenbygges — det er noget helt andet — med en intensiv planlægning for at demokratisere uddannelsen og gøre uddannelsesstilluddet til en regulær og tilgængelig mulighed for de unge, der af socialt

[Hanne Reintoft.]

betingede årsager trods velegnethed glider uden om uddannelsessystemet. Al øget hjælp og hermed øgede byrder for befolkningen til unge under uddannelse bør gå hånd i hånd med en stadig udvidet demokratisering og lettelse af adgangen til disse uddannelser.

Vi vil også igen kræve svar fra ministeren om merbevillingen på grund af den økonomiske stramning i det hele taget, men må derudover tilføje, at der er så mange fejlpositioner i dette lovforslag, der er en så grov tilsidesættelse af studenternes og de uddannelsessøgendes krav og deres grundige dokumentation af deres krav, at det er umuligt at betegne det som et beskedent fremskridt. Vi kan ikke medvirke til lovforslagets gennemførelse.

Undervisningsministeren (*Helge Larsen*):

Jeg vil gerne begynde med at takke hr. Knud Bro, hr. Enggaard og hr. Valbak for tilslutningen til lovforslaget. Jeg vil gerne sige til hr. Knud Bro, at den vejledning om støttemuligheder, uddannelsesmuligheder, som har været drøftet under udvalgsarbejdet, vil vi gerne arbejde videre med, og vi vil også sørge for, at det, som hr. Knud Bro udtrykte sig, bliver en brochure på forståeligt dansk.

Hr. Knud Bro rejste spørgsmålet om, hvorfor de sociale barrierer opstår. Jeg er ikke i stand til at svare på det. Vi har jo nogle undersøgelser, der fortæller en del om det, og vi vil naturligvis gerne bidrage til, hvis vi kan det, at skabe yderligere oplysning om det.

Til hr. Enggaard, som rejste spørgsmålet om, hvorvidt stipendier regnes som B-indtægt i skattemæssig henseende, skal jeg svare, at så vidt jeg forstår det, vil en særbeskatning af stipendieindtægt kræve ændring af kildeskatteloven, men jeg skal på den foranledning, der nu er givet, gerne rejse spørgsmålet over for finansministeriet.

Endelig vil jeg gerne sige også til hr. Enggaard, at det problem, som han nævnte med henvisning til en artikel i Berlingske Aftenavis, vil vi naturligvis gerne se på, uden at jeg er i stand til på dette tidspunkt at sige noget om, hvorledes det eventuelt kan løses.

Hr. Valbak var i en omtale af § 12 i lovforslaget inde på det, som er hensigten med

uddannelsesstøtten, og svarede dermed på den kritik, som har været fremført fra flere sider om, at der ikke var noget formål angivet i lovforslaget. Der er ganske klart angivet, at målet er en etapevis gennemførelse af en generel støtteordning, der sigter mod i rimeligt omfang at dække de uddannelsessøgendes nødvendige leveomkostninger.

Dernæst vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger til hr. Knud Nielsen og til hr. Morten Lange. Hr. Morten Lange ver ikke særlig tilfreds med udvalgsarbejdet og de resultater, der var nået. Det må hr. Morten Lange naturligvis mene; jeg deler ikke den opfattelse, jeg mener, at vi er nået et ganske godt stykke med dette lovforslag, som nu formentlig inden længe er gennemført. Der tilrettelægges en ny administration, og herigennem og igennem de støtteformer, der fastlægges i loven, åbnes der adgang til gradvis at udbygge uddannelsesstøtten efter principperne i von Eyben-udvalgets flertalsbetænkning.

Sondringen mellem elever med stipendiestøtte og studerende med støtte i form af både stipendier og lån er i overensstemmelse med von Eyben-udvalgets flertalsbetænkning, der i øvrigt forudsætter større stipendiestøtte i studiets to første år end senere i studiet og ikke regner med en stipendiestøtte på mere end 40 pct. af støtterammens beløb i de to første år og derefter 25 pct., hvor man i tidligere lovgivning sigtede mod halvdelen stipendier og halvdelen lån.

Jeg føler mig overbevist om, at det er det rigtige mål at stile imod, selv om jeg meget vel ved, at der er et godt stykke vej til målet endnu.

Jeg må derfor også anbefale at stemme imod det af hr. Morten Lange stillede ændringsforslag om udelukkende at yde uddannelsesstøtte som stipendier. Jeg kan ikke se, at der er noget forkert i, at unge under uddannelse selv investerer i uddannelsen; den giver dem en værdi, de har fordel af hele livet, og der er en større grad af lighed i forholdet til andre unge, når den studerende selv er med til at finansiere sin uddannelse.

Hr. Knud Nielsen kritiserede, at statslånene til uddannelsesstøtte fremtidig kun vil være rentefri i studietiden; hidtil har de som bekendt været rentefri også efter studietiden. Jeg forstår ærlig talt ikke denne kritik og kan slet ikke finde den berettiget. Skal

[Undervisningsministeren.]

der være mening i den megen tale om solidaritet mellem de studerende og den øvrige befolkning, specielt arbejderne, må det da være rimeligt, at eksempelvis akademikeren betaler rente af sine lån, når hans uddannelse er færdig og han oppebærer en god løn, antagelig en bedre løn end en arbejders, og arbejdere har så vidt mig bekendt ikke adgang til rentefri lån.

Jeg forstår heller ikke, at hr. Knud Nielsen kan skønne, at de rentefri låns bortfald medfører en betydelig forringelse af den samlede støtte. Det kan det da kun gøre, hvis man finder det rigtigt, at den, der efter sine studier sidder med gode indtægter, har rentefri lån.

Støtte fra ungdommens uddannelsesfond har hidtil ikke kunnet opnås i de aldersgrupper, der er undergivet undervisningspligt. Dette princip må efter regeringens opfattelse også gælde, når undervisningspligten forlænges til 9 år, og i overensstemmelse hermed aftrappes statsstøtten til 8. og 9. klassetrin i de kommende år.

Ved den nye ordning vil administrationen af statens støtte til de uddannelsessøgende blive varetaget af institutionen statens uddannelsesstøtte ledet af en direktør, og samtidig nedsættes et råd, der får til opgave at rådgive undervisningsministeren og statens uddannelsesstøtte. Denne opbygning svarer til forvaltningsretlig praksis på andre af statsforvaltningens områder.

De uddannelsessøgendes samarbejdsudvalg har over for mig protesteret mod den foreslåede administration. De ønsker et beslutende organ med 50 pct.s repræsentation for de uddannelsessøgende. Jeg har ikke ment det rigtigt at imødekomme dette ønske, men jeg vil naturligvis sørge for, at de uddannelsessøgende bliver fyldigt repræsenteret i rådet for uddannelsesstøtte. Jeg kan ikke være enig med de uddannelsessøgende i, at de vil være uden indflydelse på administrationen. Direktøren for uddannelsesstøtten vil naturligvis forelægge rådet alle væsentlige spørgsmål, og han ville være en dårlig administrator, om han ikke tog vidtgående hensyn til de råd og anvisninger, rådets sagkundskab forsynede ham med.

Under udvalgsarbejdet har man drøftet mulighederne for at finansiere uddannelsesstøtten ad anden vej end over skatterne, og

spørgsmålet har været berørt her i dag både af hr. Knud Nielsen og af hr. Morten Lange. Jeg skal gerne imødekomme udvalgets ønske om at tage hele dette spørgsmål op til overvejelse. Det ligger på linje med tanker, vi arbejder med i undervisningsministeriet og i arbejdsministeriet, og en lille embedsmandsgruppe er i gang med at prøve at kortlægge problemerne på enkelte af disse områder.

Problemet er nu nok større end almindelig antaget. Problemet vedrører også i allerhøjeste grad de faglige uddannelser, ikke mindst på baggrund af, at lærlinguddannelsen står foran en revision, der vil løse den nære forbindelse mellem lærling og lærested og lægge større vægt på uddannelse på skoler. Endvidere er der på baggrund af efteruddannelse og omskoling en lang række problemer i denne forbindelse.

Det af hr. Morten Lange stillede ændringsforslag om, at der pålægges virksomheder en afgift på 1.000 kr. årlig for hver i virksomheden ansat med akademisk uddannelse, må jeg anbefale at stemme imod. Jeg er, som det fremgår af det foran omtalte, ikke fremmed for den tanke, som ligger bag forslaget, men jeg finder det for snævert, og jeg mener ikke, det vil være rigtigt at søge problemet løst på et enkelt felt.

Knud Nielsen: Må jeg sige til ministeren, at når han hævder, at formålet faktisk står i lovforslaget, idet der i § 12 står noget om, at sigtet er en generel støtteordning, er dette naturligvis rigtigt. Men det svæver jo fuldstændig i luften; der siges intet om, hvordan og hvornår denne udbygning skal finde sted.

Undervisningsministeren fandt min stilling til de rentefri låns afskaffelse ubegribelig. Jeg oplyste i mit første indlæg, at afskaffelse af de rentefri lån betød med en studiegæld på 40.000 kr. i en afdragsperiode på 20 år og med en rente på 10 pct. en forøgelse af årsydelsen ved gældens afvikling på så meget som 2.698 kr., d.v.s. en forøgelse af den månedlige ydelse i renter og afdrag på 225 kr.

Det betyder for det første, at endnu flere økonomisk svagt stillede, end det er tilfældet i dag, vil blive afskrækket fra at gå i gang med en uddannelse, og det vil altså forstærke skævheden i den sociale rekruttering. Og det betyder så sandelig også, at

[Knud Nielsen.]

månedslønnen for den pågældende, når han først er færdiguddannet, stiger med 225 kr., så længe der er større efterspørgsel efter end udbud af folk med den pågældende uddannelse. Det er jo sådan, at prismekanismen nu engang virker.

Som jeg sagde, mener jeg, at de rentefri låns afskaffelse vil bidrage til en forstærkelse af den sociale skævhed; derom har vi i udvalget søgt oplysninger. Det eneste, vi sådan set stadig væk har at holde os til, er, at som gennemsnit gælder det stadig, at kun 10 pct. af de studerende ved de højere læreanstalter kommer fra arbejderhjem.

Vi søgte i udvalget oplysninger om de studerendes sociale baggrund ved forskellige fakulteter. Der findes imidlertid ikke et sådant statistisk materiale, men der foreligger resultater af en undersøgelse, som er gennemført ved tandlægehøjskolen, der viser noget højst interessant. Den viser nemlig, at 48 pct. af de studerende ved tandlægehøjskolen kommer fra akademikerhjem, mens kun 3 pct. kommer fra arbejderhjem. I øvrigt er der så mange som 4 pct. af dem, der kommer fra tandlægehjem; det kan have en anden forklaring. Det koster vel i dag det offentlige ca. 250.000 kr. pr. kandidat, der udgår fra tandlægehøjskolen. En væsentlig del af disse udgifter dækkes af de skatter, der betales af de lønmodtagere, hvis børn statistisk set kun har 3 pct.s chance for at få denne uddannelse, hvis de ønsker det. Det er efter min opfattelse et eksempel på en helt chokerende skævhed i den sociale rekruttering, og det forekommer mig at være berettiget at spørge, hvor længe skatteydere med beskedne indtægter vil være med til at finansiere disse kostbare studier, hvis der ikke sikres lige adgang til dem. Det er min overbevisning, at de første forudsætninger for at sikre en sådan lige adgang til uddannelse er, at der sørges for dækning af de uddannelsessøgendes leveomkostninger i uddannelsesstiden, uden at dette som i dag medfører afskrækkende gældsbyrder.

Det koster altså i dag det offentlige ca. 250.000 kr. pr. stk. at uddanne fortrinsvis meget velstillede folks børn til tandlæge. At yde en sådan tandlægestuderende fuld dækning af leveomkostningerne i hele uddannelsesstiden ville måske koste 70.000-80.000 kr. Det interesserer mig ikke så forfærdelig

meget, når det gælder de tandlægestuderende, der er under uddannelse i dag, de er under alle omstændigheder i gang med uddannelsen og skal nok gennemføre den. Men det, der interesserer mig, er at få andre, som ikke hidtil har fået del i disse uddannelser, frem til uddannelserne, og det er min absolutte overbevisning, at det forslag, ministeren kommer med her, i hvert fald ikke bidrager dertil.

Morten Lange: Jeg skal ikke holde én tale til, men blot sige til ministeren, at de bemærkninger, han kom med om lånenes umådelige værdi for det system, vi arbejder i, er ganske og aldeles uoverbevisende.

Til hr. Kjær Rasmussen, der stillede mig nogle spørgsmål vedrørende, hvor meget det vil koste at have fuld uddannelsesstøtte i det herrens år 1980, ikkuns det, at dette er det ikke så forfærdelig nemt at lave en fornuftig beregning over, men alle, der har snakket om denne lovgivning, har haft en formulering, som hedder, at vi skal nå frem til en sådan støtte. Jeg har blot ønsket, at der skulle sættes et årstal på, som var nogenlunde inden for, skal vi sige almindelig kalkulationstid, og jeg mener, at 1980 er et sådant årstal.

Hermed sluttede forhandlingen.

§ 1

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 1

forkastedes med 81 stemmer mod 11; 46 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslagene nr. 2-5 betragtedes som

forkastet med samme stemmetal som æf. nr. 1.

§§ 2-11

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 6 om en ny affattelse af § 12

forkastedes med 85 stemmer mod 8; 52 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§ 12

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 7 om indsættelse af et nyt kapitel *forkastedes* med 85 stemmer mod 8; 52 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 8 om en ny affattelse af § 13, § 13 i den ændrede affattelse og §§ 14 og 15 *vedtoges uden afstemning.*

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om universiteternes styrelse.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 115) findes i tidenden sp. 3291, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 1937).

Der var stillet 35 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der stillet 1 ændringsforslag af *Sigsgaard* og *Kjær Rasmussen* (se tillæg B. sp. 2197).

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Orla Møller: Jeg skal ikke trætte forsamlingen med nogen lang kommentar til ændringsforslaget uden for betænkningen. Mit parti agter at afholde sig fra at stemme vedrørende ændringsforslaget.

Om de øvrige ændringsforslag vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger. Det ligger jo sådan, at når der er så stærke spændinger imellem synspunkterne, som tilfældet er på dette lovforslags område, sker det let, at alt, hvad der har den mindste smule positiv karakter, forsvinder i uenighedens mal-

strøm. For at det ikke skal ske i dette tilfælde, vil jeg gerne med et par enkelte punkter ridse noget af det positive op, som udvalgsarbejdet har ført med sig.

Vi har fået en placering af folkeuniversiteternes arbejde, og jeg noterer med glæde, at det arbejde, de private organisationer har øvet igennem år, nu også har fået en placering i dette styrelseslovsforslag.

Der er også i betænkningen kommet nogle bemærkninger, som gør, at vi kan få stærkere kontrol med de midler, der bruges på forskningens område, og jeg bør også nævne, at der er kommet nogle sætninger om et koordinerende organ for prioritering og overvejelse af alle opgaver inden for de forskellige universitetsorganer. Det er positive ting, der sammen med nogle ændringsforslag har forbedret nogle ting i det oprindelige lovforslag, og som vi må hilse med tilfredshed.

Men når dette er sagt, er der også grund til at sige, at vi fra mit partis side er særdeles utilfredse med det resultat, vi nu står over for efter udvalgsarbejdet. Vi har ladet denne utilfredshed komme til udtryk i en lang række ændringsforslag. Nogle af dem har fået tilslutning fra socialistisk folkeparti, ligesom vi har kunnet give tilslutning til nogle af de af socialistisk folkeparti stillede ændringsforslag. Vi har med vore ændringsforslag ønsket at præcisere nogle hovedsynspunkter, som jeg kort skal gøre rede for.

Vi er principielt af den opfattelse, at alle, der arbejder på et universitet, det gælder lærere i forskellige grader, det gælder det øvrige personale, det gælder studenterne, bør have indflydelse på styringen af universitetets forhold. Næste skridt for en styrelseslov må derfor være at give hver person sin stemme ved valg til de forskellige organer.

For at nå frem imod denne situation mener vi, at det er rigtigt at få fastslået, at det ikke-videnskabelige personale ikke blot får sæde i institutrådene, men også i fakultetsrådene og i konsistorium, og vi har stillet ændringsforslag, der følger dette op.

I studienævnene får studenterne 50 pct.s indflydelse. Konsekvensen af et sådant synspunkt må enten være, at det er beregnet som en slags narresut, eller også må man følge synspunktet op ved at give 50 pct.s